

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VIII, Nr. 295

Parasjat Pinchas

19 Tamoez 5769
11 juli 2009

Deze week zijn de ‘drie weken voor Tisja Be'av’ begonnen

Overzicht Pinchas (Bemidbar 25:10 – 30:1)

Hasjem zegt tegen Mosjé dat hij Pinchas moet vertellen, dat Pinchas Hasjem's „vredesverbond” zal krijgen, als beloning voor zijn dapper optreden — de executie van *Zimri* en de Midjanitische prinses *Kozbi*. Hasjem beveelt Mosjé dat het volk zich vijandig moet blijven gedragen ten opzichte van de *Midjanieten* omdat zij het Joodse volk tot zonden verleid hebben. Mosjé en Elazar worden opgedragen het Joodse volk te tellen. De Tora noemt de namen op van de families van iedere stam. Het totale aantal mannen dat geschikt is om dienst te doen in het leger is 601.730. Hasjem instrueert Mosjé hoe het Land Israel verdeeld moet worden onder de Israëlieten. Het aantal families van de Leviëten wordt geregistreerd. De dochters van *Tslofchad* dienen bij Mosjé een eis in op een aandeel in de grond van hun overleden vader, bij afwezigheid van een broer. Mosjé vraagt Hasjem hoe de regeling in dit geval is, en Hasjem vertelt Mosjé dat de eis van de dochters juist is. De Tora onderricht de wetten en prioriteiten die de volgorde bij erving bepalen. Hasjem zegt Mosjé een berg te beklimmen en uit te zien over het Land, dat het Joodse Volk spoedig zal binnengaan, hoewel Mosjé zelf het niet zal betreden. Mosjé vraagt Hasjem de volgende leider van het volk aan te wijzen, en Hasjem kiest *Jehosjoe'a bin Nun*. Mosjé stelt vervolgens *Jehosjoe'a* als zijn opvolger aan in de aanwezigheid van heel het volk. De Parasja eindigt met speciale leringen betreffende de dienst in het *Beit Hamikdasj*.

Haftara parasjat Mattot (Jeremiahoe 1:1-2:3)

Deze Haftara wordt uitsluitend gelezen als *Mattot* alleen wordt gelezen, zoals dit jaar, als Parasjat Pinchas gelezen wordt op de eerste Sjabbat na de vastendag van 17 Tammoez

De *Haftara* begint met een korte inleiding van Jeremiahoe zelf over het tijdperk waarin hij leefde. Daarna vertelt hij hoe Hasjem hem tot *Navi* benoemd heeft. Jeremiahoe krijgt een visioen van een vroegbloeiende amandelboom. Daarna krijgt hij een visioen van een pot die op het vuur staat. Hasjem voorspelt een invasie van het land vanuit het noorden en de straf voor de bewoners van het land wegens hun slecht gedrag. Hem wordt opgedragen het volk toe te spreken en te waarschuwen. Jeremiahoe wordt aangemoedigd niet bang te zijn, want Hasjem zal hem beschermen. Jeremiahoe houdt zijn eerste toespraak tot het volk.

Verband met de Joodse kalender

Tot nu toe hadden de wekelijkse *haftarot* verband met de *parasjat hasjawoea*. Vanaf de vastendag van 17 Tamoez zullen de *haftarot* verband houden met de kalender en met historische gebeurtenissen. Op de Sjabbattot tussen 17 Tamoez en 9 Av worden drie „straf-*haftarot*” gelezen. Daarna volgen er zeven „troost-*haftarot*” en daarna twee „*tesjoewa-haftarot*”.

De bedoeling van deze *haftarot* is om inzicht te krijgen in het waarom van de historische gebeurtenissen en hoe wij ons gedrag kunnen verbeteren, om het *Beit Hamikdasj* spoedig te laten herbouwen.

Deze eerste *haftara* uit het boek *Jeremiahoe* gaat, evenals de volgende *haftarot*, over de Verwoesting. Welnu, wij leven nu in de drie weken die leiden tot *Tisja beAv*, de dag waarop wij de Verwoesting gedenken. Deze Verwoesting was echter geen willekeurige natuurramp, maar een door Hasjem welgeplande gebeurtenis, als straf voor ons onbehoorlijk gedrag. Maar het was ook geen wraakoefening van Hasjem voor dat gedrag, maar bedoeld om op te bouwen, zoals vers 10 zegt: „Ik heb je aangesteld ... ook om op te bouwen.” Hasjem wil dat wij *tesjoewa* doen. En al onze vijanden zullen gestraft worden.

Inzicht in Parasjat Pinchas

„En [op ieder Nieuwemaansfeest] één geitenbok als zondoffer voor Hasjem” – (Bemidbar 28:15)

Rasji: Alle bokken van de bijgevoegde offers [moesaf-offers] worden gebracht om verzoening te doen voor de verontreiniging van het Heiligdom en zijn heilige spijzen, zoals verklaard wordt in traktaat *Sjewoet* (9a).

De bok van het nieuwemaansfeest onderscheidt zich, doordat daarbij gezegd wordt *laHasjem*. Dit dient om ons te leren dat die bok verzoening doet voor Hasjem, voor iets dat alleen aan Hasjem bekend is, in het geval dat degene die verontreinigd was, dat niet wist en ook niemand anders dat wist, zodat niemand van de zonde op de hoogte was, behalve Hasjem. En In traktaat Choelien (60b) wordt hierover de volgende aggada gebracht: De Heilige, geloofd zij Hij, zegt: „Breng een zoenoffer voor Mij, omdat Ik de maan heb verkleind.”

Rabbeinoe Bachia schrijft het volgende: Volgens de eenvoudige betekenis van het vers betekent het woord *laHasjem* hetzelfde als in Wajjikra16:8: „Eén geitenbok als zondoffer voor Hasjem.

Een andere verklaring: Het woord *laHasjem* betekent: „met betrekking tot een zonde begaan tegen Hasjem.” Dit zou een normale constructie in het Hebreeuws zijn, want het voorvoegsel *l* betekent vaak niet ‘voor’ maar ‘tegen.’ Voorbeelden hiervan zijn: Bereisjiet 39:9: „*We chatatie lelo-hiem?* – Zou ik zondigen tegen G-d?” [zegt Joseef tegen de vrouw van Potifar, die hem probeerde te verleiden]. Of Bereisjiet 44:32: „*We chatatie le-avi* – dan zal ik gezondigd hebben tegen mijn vader” [zegt Jehoeda daar tegen Joseef, de onderkoning van Egypte, die zijn jongste broer Binjamin bij zich wilde houden].

Volgens traktaat Choelien (60b) is de betekenis hier precies het omgekeerde van de normale betekenis: G-d beveelt het offer om voor Hem verzoening te doen, omdat Hij de maan kleiner gemaakt heeft. Dit is één van de mysteries van de Tora. [Hasjem begaat toch geen zonden en heeft toch geen verzoening nodig?]:

Rabbi Sjim'on ben Pazzi merkt daar (in Choelien) op dat Tora zichzelf lijkt tegen te spreken. Er staat (in Bereisjiet 1:16):

„G-d maakte de twee grote lichten, het grote licht en het kleine licht.”

Wanneer zij allebei als „groot” worden beschreven, hoe kunnen ze dan in dezelfde adem ‘groot’ en ‘klein’ worden genoemd? Als antwoord op deze vraag wordt een dialoog tussen G-d en de maan geciteerd:

- De maan zei tegen G-d: „Hoe kunnen twee koningen dezelfde kroon dragen?”
- G-d antwoordde: „Maak jezelf kleiner.”
- Hierop reageerde de maan: „Waarom moet ik mijzelf verkleinen [en minder belangrijk maken], alleen omdat ik een legitieme vraag stel?”
- Daarop antwoordde G-d: „OK., dan mag je zowel 's nachts als overdag schijnen.”
- De maan: „Wat heeft het voor nut om overdag te schijnen als niemand dat apprecieert?”
- Hierop antwoordde G-d: „Het Joodse volk zal hun dagen en jaren tellen volgens jouw omloop.”
- De maan was met dit antwoord niet tevreden en zei: „Ze zullen hun dagen moeten tellen in overeenkomst met de seizoenen, d.w.z., ze zullen moeten afgaan op de omloop van de aarde om de zon.”
- G-d apprecieerde dit argument van de maan en antwoordde: „De rechtvaardigen zullen namen hebben, welke refereren aan jou.” Zo vinden we in Amos 7:2 Ja'akov haKatan [de Kleine], en Sjmoeël haKatan, en in Sjmoeël I, 17:14: David haKatan [‘katan’ betekent ‘klein’ in het Hebreeuws.]

Ondanks dit alles kon G-d de maan niet tevreden stellen. Ten slotte zei G-d tegen het Joodse volk om een geitenbok te offeren als zondoffer voor Hem, nu Hij de maan verkleind had.

Om deze vreemd klinkende dialoog tussen G-d en de maan te begrijpen, moeten we inzien dat het woord *gedoliam* – grote – in Bereisjiet 1:16, betekent dat de zon en de maan aanvankelijk even groot waren. Vervolgens werd de maan verkleind en daarom noemt Tora haar het ‘kleine licht’ in de tweede helft van het vers. De reden dat de maan verkleind werd, was omdat zij geklaagd had. We moeten echter niet denken dat de maan uit egoïstische motieven handelde [want waarom zou G-d Zich anders ‘schuldig’ voelen?] Toen de maan opmerkte dat het onmogelijk was dat twee koningen dezelfde kroon zouden dragen, meende hij dat alles wat leek op verdeling van macht, een negatief licht zou werpen op G-d. Als twee hemellichten dezelfde kroon zouden dragen, dan zou het erop lijken alsof G-d niet in staat was geweest om twee dienaren te scheppen die elk de capaciteit hadden om hun eigen licht te produceren, zonder van een ander afhankelijk te hoeven zijn. De volken van de wereld zouden dan worden aangemoedigd om te zeggen dat G-d niet in staat was om aan elk van die hemellichamen origineel licht te geven, daar zij hun „kroon” met elkaar moesten delen. De fout van de maan was echter dat hij suggereerde dat G-d niet wist wat Hij gedaan had toen Hij de wereld geschapen had. Men zet geen vraagtekens bij de capaciteit van de Schepper.

De Midrasj vertelt dat G-d aanvankelijk een licht geschapen had, dat te sterk was voor de mensen om te verdragen. Daarom verhulde hij dat licht voor de toekomst. Ons lichamelijk bestaan vormt een barrière voor ons waarnemingsvermogen.

De wereld werd aanvankelijk geschapen om één geheel te zijn, de eenheid en de exclusiviteit van de Ene G-d

en Eén waarheid. Maar tot de tijd van de messiaanse onthulling blijft deze eenheid verborgen.

Net zoals de maan, neemt het licht van de waarheid langzaam af en vermindert, om geheel te verdwijnen voor korte tijd in het duister van de nacht.

De maan verwoordt de klacht van een fysieke existentie, op de hoogte van de waarheid, maar niet in staat zijn potentieel te actualiseren. De maan wil groeien, de door sterren verlichte hemel bereiken. Dan leert Hasjem hem de les van de ware groei. Grootheid betekent jezelf klein maken. De duisternis voorspelt de komende dageraad.

Zeker, G-d zondigt nooit, en Hij heeft ook geen verzoening nodig. Maar in zekere zin kan men zeggen dat zo lang als de waarheid verborgen blijft, G-d en Zijn Schepping niet compleet zijn. Het is het Korban Chataat van Rosj Chodesj, dat geofferd wordt als de onzichtbare maan herrijst, dat de wereld weer één geheel maakt. De Schepping is de onthulling van de G-ddelijke eigenschappen. Hoewel de positieve eigenschappen van G-d niet door stervelingen begrepen kunnen worden, kan de eenheid van het bestaan wel begrepen worden. Deze eenheid wordt bereikt als de mens zich bewust wordt dat er geen macht bestaat buiten de wil van G-d. De ontkenning van ieder alternatief is daarom de primaire functie in het leven.

De maan begreep dit doel van de Schepping. Deze eenheid van G-d is het centrum van het bestaan. Het is de openbaring van G-ds domein, Malchoet – Koninkrijk. Het is dit bijzonder kenmerk dat G-ds aanwezigheid in deze wereld kenmerkt. Vandaar het bezwaar van de maan: „Kunnen twee koningen dezelfde kroon delen?” Malchoet vereist exclusiviteit. De eenheid van G-d betekent meer dan de erkenning dat er maar één G-d is. Het weerspiegelt het idee dat er niets anders bestaat.

Het begrip ‘twee’ is in strijd met dit idee. Daarom is deze wereld een uitdaging tot G-ds schepping. Dat is het argument van de maan. G-ds antwoord is: wanneer je hoopt de Eén te herkennen, maak jezelf dan kleiner.

Het resultaat was dat de maan „gestraft” moest worden. Nadat de maan verkleind was en zich geschaamd had voor zijn ongepast gedrag, zei G-d tegen hem: „Ga, en regeer zowel bij dag als bij nacht.” Hij voegde daaraan toe dat het Joodse volk hun maanden zouden vaststellen aan de hand van zijn omloop om de aarde en dat de rechtvaardigen namen zouden hebben die associaties zouden oproepen met de maan. G-d deed dit alles om de maan gerust te stellen, zodanig zelfs dat Hij opdracht gaf om de maan te eren door een extra geitenbok aan te wijzen als moesaf-offer, ter nagedachtenis van deze dialoog. Dit is de werkelijke betekenis van Rabbi Pazzi’s raadselachtige woorden, die G-d afbeeldde met te zeggen: „Breng een zoenoffer ten behoeve van Mij.” Geen enkel schepsel moest zich benadeeld voelen.

Het is ook mogelijk dat deze hele gebeurtenis en de manier waarop er op gezinspeeld wordt in Tora dient als een aanmoediging voor potentiële berouwvolle zondaren om hun levensstijl te veranderen. Zij zouden kunnen leren van deze episode in de hemelse regionen dat wanneer iemand zijn fouten erkend heeft, G-d alle moeite zal doen om deze berouwvolle zondaren te compenseren en te belonen dat zij G-ds instructies hebben geaccepteerd. Dit verklaart ook waarom de rechtvaardigen vergeleken worden met de zon (zie Sjoftiem 5:31: „Zij die Hem liefhebben, moge die zijn als de machtige opgaande zon”), gezien het feit dat zij verschillende beledigingen hebben moeten ondergaan, net zoals de zon had, toen hij het slachtoffer was van de klachten van de maan.

Wanneer de zon en de maan even groot waren geweest en hun licht even intens, dan zou er geen verschil op aarde zijn geweest tussen dag en nacht en dan zou er geen leven mogelijk zijn geweest. Daarom maakte Hasjem veranderingen in de natuurwetten. Bedenk dat de zon en de maan op de vierde dag van de schepping in hun omloopbaan geplaatst werden, en dat de schepselen op de aarde niet voor de vijfde dag geschapen werden. Zo ook had G-d verandering gebracht in het water. Na dat geschapen te hebben, bracht hij daar scheiding in tussen het water boven en het water beneden. Daarna liet G-d het water op aarde zich naar één plaats verplaatsen, zodat het droge zichtbaar zou worden, anders zou er geen landleven mogelijk zijn geweest. We mogen hieruit echter niet concluderen dat de schepping aanvankelijk een misrekening was. Wanneer Koning Sjlomo zegt [in Kohèlet (Prediker) 1:15]: „Dat wat verdraaid is, kan niet worden rechtgemaakt.”, bedoelt hij dat het aantal dagen dat jaarlijks mist aan de kalender ten gevolge van het feit dat de maan verkleind werd, niet vervangen kan worden. De veranderingen die G-d in het universum maakte tijdens de Schepping werden onomkeerbaar nadat het werk van de Schepping compleet was. Die veranderingen waren op dat moment nodig en de toestand zoals Hij die geschapen had vóór die veranderingen, waren toen nodig.

Op een niet nader te specificeren moment in de toekomst zal het licht van de maan en dat van de zon weer even krachtig zijn, zoals dat was in het begin van de Schepping, toen zij nog allebei „groot” waren. Dit is waar Jesjahoe over spreekt als hij schrijft: „En het licht van de maan zal worden als het licht van de zon, en het licht van de zon zal zevenvoudig versterkt worden.” Tegen die tijd zal de kracht van de maan, hetgeen de eigenschap van de rechtspraak symboliseert, verenigd worden met de eigenschap van de Genade.

* * *

Natuurlijk praat de maan niet. De conversatie van de maan met de Schepper is de manier waarop de mens spreekt over de verschillende aspecten van het leven. De zon en de maan symboliseren twee manieren waarop men zich kan opstellen tegenover het G-delijke: het verblindende licht van het pure intellect, of de vrome toewijding van het hart. Het intellect kan het begrip van een hogere dimensie accepteren, een bestaan boven de zorgen van alle dag. De emoties van het hart kunnen de mens het gevoel geven dat hij iets persoonlijks bereikt heeft in zijn dienst van G-d. Ze verduisteren zijn uitzicht op de waarheid.

In een perfecte wereld is *moesar* – moraaltheorie – overbodig, daar overweldigt G-ds licht al het aardse bestaan. Maar in een verwarde wereld is het de ego die de mens overweldigt, en dat zijn herkenning van de absolute waarheid verhuult.

Het is niet de grootheid van hen die hopen de wereld te kunnen redden, maar Klal Jisraël dat nederig ernaar streeft het licht van een ander te weerspiegelen. Het is deze nederigheid die de grootheid van de mens weergeeft en die de weg plaveit voor de uiteindelijke vernieuwing van Malchoet, G-ds Koninkrijk.

„...en Hij zei tegen de maan: vernieuw jezelf als een kroon van glorie voor hen die uit de baarmoeder geboren werden [dat is Israël], die eveneens bestemd zijn om zichzelf te vernieuwen en om hun Schepper te verheerlijken met de naam van Zijn glorieus Koninkrijk” (uit de Kiddoesj Levana gebeden – de heiliging van de nieuwe maan).

Een Samenvatting van de Halachot van de Drie Weken

HOOFDSTUK 1: DE DRIE WEKEN

1. Men moet een zekere mate van rouw houden vanaf 17 Tammoez.

Verloving en huwelijk

2. Huwelijken worden niet gesloten.

3. Verlovingen [*tenaïem*] mag men wel vieren tot Rosj Chodesj Av, zelfs met een *se'oadah*.

4. Vanaf Rosj Chodesj Av tot 9 Av mag men wel een verloving sluiten en *tenaïem* opmaken, maar zonder feestmaal. Verfrissingen en cake e.d. mogen geserveerd worden.

Dansen en muziek

5. Dansen en muziekinstrumenten zijn verboden.

6. Een beroepsmuzikant mag tot Rosj Chodesj voor niet-joden spelen.

7. Het is toegestaan te zingen zonder muziekinstrumenten, zelfs gedurende de negen dagen, volgens de meeste *poskiem*.

Sjèhèchianoe

8. Men zegt geen *sjèhèchianoe* en men moet dus de noodzaak daartoe vermijden, d.w.z. men koopt geen nieuwe kleren en eet geen nieuw fruit.

9. Nieuwe schoenen, ondergoed, sokken en hemden mogen gekocht en voor het eerst gedragen worden, tot Rosj Chodesj Av.

10. Op Sjabbat is het volgens vele *poskiem* toegestaan om *sjèhèchianoe* te zeggen.

11. *Sjèhèchianoe* voor een *Pidjon Haben* is toegestaan, zelfs na Rosj Chodesj Av.

Haarverzorging, scheren

12. Men knipt geen haren en scheert zich niet gedurende de drie weken.

13. Wanneer de snor hindert bij het eten mag men die inkorten.

14. Volgens sommigen mag men de snor niet inkorten na Rosj Chodesj

15. Haarkammen is toegestaan.

16. Ook een kind mag men niet zijn haren knippen, maar volgens sommigen geldt dit alleen vanaf Rosj Chodesj

17. Een rouwbedrijvende, wiens *sjlosjiem* eindigt in de drie weken, mag zich knippen en scheren tot Rosj Chodesj Av. In geval van nood mag dit ook na Rosj Chodesj Av maar niet in de week van *Tisj'ah BeAv*.

18. Wie zich altijd scheert en zich onder niet-joden begeeft en voor wie niet-scheren een verlies zou betekenen, die mag zich scheren tot Rosj Chodesj Av, maar in ieder geval niet meer in de week waarin 9-Av valt.

19. Bovenstaande regels gelden ook voor vrouwen. Echter een vrouw met veel haar rond haar slapen (op de zijkant van haar voorhoofd, zodat het onder haar hoofdbedekking uitkomt) mag dat weghalen.

20. Een getrouwde vrouw of een huwbaar meisje mag haar beenharen scheren, zelfs in de negen dagen.

21. Ter ere van een *Brit Milah* mogen de *Moheel*, de *Sandek* en de vader en moeder van de baby zich laten knippen en scheren, tot de week waarin 9-Av valt.

Nagels knippen

22. Het is toegestaan nagels te knippen tot de week waarin 9-Av valt.
 23. Een vrouw die in het *Mikwèh* moet mag ook in de laatste week waarin 9 Av valt, haar nagels knippen.
 24. Ter ere van Sjabbat mag iedereen zijn nagels knippen, zelfs als 9-Av op Sjabbat valt.
 25. Ook de *Moheel* mag zijn nagels knippen.

Haftarot

26. Gedurende de drie weken worden de volgende *haftarot* gelezen: *Divrei Jeremiahoe*, *Sjem'oe dewar Hasjem* en *Chazon Jisjahoe*.
 27. Als Rosj Chodesj Av op Sjabbat valt, dan hebben sommigen de *minhağ* om *Hasjamaim Kesai* te lezen, maar de meesten lezen *Sjem'oe dewar Hasjem*.
 27. Op *Sjabbat Chazon* is het een *minhağ* om de Rav op te roepen voor *maftier*.
 28. De *haftora* wordt gelezen op de toon van *Eichah*.
 29. Voor deze *haftora* wordt geen kind opgeroepen.

MISJNA VAN DE WEEK

PEA, HOOFDSTUK DRIE

Misjna 3:7

הַפּוֹתֵב נְכָסָיו שְׂכִיב מְרַע, שִׁיר קָרַקַע כָּל שְׁהוּא, מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה. לֹא שִׁיר קָרַקַע כָּל שְׁהוּא, אֵין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה. הַפּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו וְכֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ קָרַקַע כָּל שְׁהוּא, אֲבָדָה כְּתֻבָתָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ, אַף עַל פִּי שְׁלֹא כָתֵב לָהּ, אֲבָדָה כְּתֻבָתָהּ :

Als iemand zijn bezittingen schriftelijk weggeeft terwijl hij dodelijk ziek is en enig land [voor zichzelf] overhoudt¹, is diens gift geldig. Bleef er [voor hemzelf] geen land over dan is zijn gift niet geldig². Als iemand zijn bezittingen schriftelijk aan zijn zoon schenkt³ en aan zijn vrouw schriftelijk enig stuk land schenkt, dan verliest zij haar *Ketoeba*⁴. Rabbi Jossi zegt: als zij het heeft geaccepteerd, dan zelfs als hij het haar niet schriftelijk geschonken heeft, verliest zij haar *Ketoeba*⁵.

Aantekeningen bij Misjna 3:7

1. Dan kan hij, als hij herstelt, zijn gift niet terugtrekken en zeggen dat het alleen zijn bedoeling was om het weg te geven als hij zou overlijden, want dan zou hij alles hebben weggegeven.
2. En als hij herstelt, mag hij zijn gift intrekken.
3. Als hij dodelijk ziek is [RAV], [of: als hij gezond is (Rambam)].
4. Als zij daarmee instemt en niet protesteert.
5. Als zij ermee akkoord gaat dat zij partner is met de zonen.

Misjna 3:8

הַפּוֹתֵב נְכָסָיו לְעַבְדּוֹ, יֵצֵא בֶן חוֹרִין. שִׁיר קָרַקַע כָּל שְׁהוּא, לֹא יֵצֵא בֶן חוֹרִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הוּא בֶן חוֹרִין, עַד שְׁיֵאמַר הָרִי כֹל נְכָסֵי נְתוּנִין לְאִישׁ פְּלוּנִי עַבְדֵי חוּץ מֵאַחַד מֵרַבּוֹא שְׁבָהֶן :

Als iemand zijn bezittingen schriftelijk aan zijn slaaf¹ schenkt², gaat hij³ uit als een vrij man. Wanneer hij⁴ enig stuk land voor zichzelf heeft behouden, gaat hij³ niet uit als een vrij man. Rabbi Sjim'on zegt: hij³ gaat altijd uit als een vrij man⁶, tenzij hij⁴ zegt: „Zie, al mijn bezittingen zijn aan die-en-die persoon, mijn slaaf gegeven, behalve een tienduizendste daarvan⁷.”

Aantekeningen bij Misjna 3:8

1. Een Kena'anitische slaaf. Uit *Wajjikra* 25:46 blijkt dat slaven een bezit zijn, zoals een veld, dat de kinderen erven. Een slaaf heeft dus geen eigen bezittingen.
2. Als iemand zijn bezittingen schriftelijk aan zijn slaaf schenkt – Als hij schrijft: al mijn bezittingen geef ik aan die-en-die, mijn slaaf, dan is de slaaf bij die bezittingen inbegrepen en dan geeft hij hem aan zichzelf (RAV) [en wordt die slaaf dus een vrij man].
3. De slaaf.
4. De Landeigenaar.

5. **Gaat hij niet uit als een vrij man** – Daar de eigenaar iets voor zichzelf heeft behouden, veronderstellen wij dat dit de slaaf is, en dus gaat die nu niet vrij uit, en de verklaring is waardeloos (RAV).
6. Hij gaat altijd uit als een vrij man – Zelfs al heeft hij geen andere bezittingen dan de slaaf en de grond die hij achterhoudt, dan toch beschouwt hij hem als een vrij man, want R. Sjim'on is van mening dat zijn verklaring ongeldig is, omdat hij iets voor zichzelf gehouden heeft (RAV).
7. **Behalve een tienduizendste daarvan** – D.w.z. wanneer hij niet specificeert wat hij voor zichzelf houdt, dan veronderstellen wij dat hij daarmee de slaaf bedoelt, die dan dus niet vrijuit gaat. Maar wanneer hij specificeert wat hij voor zichzelf houdt, dan veronderstellen wij dat hij zijn slaaf vrij wilde maken, aldus Rabbi Sjim'on (RAV).

UIT DE TALMOED

We vorige week met een nieuw traktaat gestart: Sjabbat. Het is de bedoeling iedere week de voornaamste onderwerpen van een daf (blad) van dit traktaat hier samen te vatten. We beginnen met een inleiding tot traktaat Sjabbat.

Een overzicht van Traktaat Sjabbat (deel 2)

Het leren van Traktaat Sjabbat tijdens de Sjabbat-maaltijden

Er bestaat een wijdverspreide gewoonte in vele gemeenschappen om iedere Sjabbat het hele traktaat Misjna Sjabbat te leren: acht hoofdstukken bij iedere maaltijd. In sommige *siddoeriem* staan de *Misjnajot Sjabbat* samen met de *zemirot* afgedrukt.

Wij willen hier besluiten met een citaat van de Chafeets Chaïm uit zijn inleiding tot het derde deel van de *Misjna Beroera*, waarin de halachot van Sjabbat behandeld worden: „De auteur van *Oeriem WeToemim* (Rav Jonatan Eibeschutz zt'') schrijft in zijn werk *Ja'arot Dwasj*, dat het uitgesproken onmogelijk is voor iemand om overtreding van de wetten van Sjabbat te vermijden, tenzij hij al de relevante halachot uitgebreid en nauwkerig leert.”

Sjabbat Kodesj

Traktaat Sjabbat behandelt de halachot die verband houden met het vierde Gebod: „Gedenk de Sjabbat-dag om die te heiligen. Want zes dagen zul je werken en al je arbeid verrichten, maar de zevende dag is Sjabbat voor Hasjem, je G-d. Doe dan geen enkel werk, jij, je zoon, je dochter, je dienstknecht en je dienstmeid, je dier en je proseliet die bij jou binnen je poorten woont. Want in zes dagen schiep Hasjem de Hemelen en de aarde en de zee en al wat zich daarin bevindt, en op de zevende dag rustte Hij. Daarom zegende Hasjem de zevende dag en heiligde die” (*Sjemot* 20:7-10). Bovendien waarschuwt Tora ons nog twaalf keer tegen overtreding van de Sjabbat-voorschriften. De verplichting om Sjabbat te houden bestaat uit *mitswot aseï* (geboden) en *mitswot lo ta'aseï* (verboden).

Mitswot aseï: In de *passoek* „Gedenk de Sjabbat-dag om die te heiligen,” gebiedt Tora ons om aan de Sjabbat te denken en om die te onderscheiden van de andere dagen van de week. Dat doen wij door het begin van de Sjabbat met een *kiddoesj* in te wijden en door de Sjabbat af te sluiten met *havdala*. Verder hebben de profeten ons gezegd dat wij de Sjabbat moeten kenmerken met *oneg* (plezier) en *kawod* (eer), zoals de *passoek* zegt: „Wanneer je de Sjabbat een genoegens noemt en een heilige dag ter ere van Hasjem, en haar heiligt...” (*Jesjahoe* 58:13). Talrijke halachot, waaronder die voor de voorbereiding van Sjabbat, Sjabbat-lichten en Sjabbat-maaltijden vinden allen hun oorsprong in de mitswot van *oneg* en *kawod* Sjabbat, zoals in deze *passoek* genoemd. (Zei Rambam, hilchot Sjabbat, hfd. 30.)

Sjemirat Sjabbat: De verschillende verboden op het werken op Sjabbat hebben niet allen hetzelfde karakter. Sommige zijn *melachot* die geleerd worden van de activiteiten die uitgevoerd werden bij de bouw van het Misjkan. Sommige zijn overtredingen van de verplichting om te rusten op Sjabbat. Sommige zijn *mid'oraita*, andere werden door de Rabbijnen ingesteld ingevolge een Tora-gebod. In andere gevallen zagen de Rabbijnen de noodzaak om een verbod in te stellen om de mensen te beschermen tegen een overtreding van een *issoer d'oraita* (een Bijbels verbod).

De negenendertig melachot: Een *av-melacha* is één van de negenendertig hoofdtypen van „werk”, zoals ze in het zevende hoofdstuk van ons traktaat worden opgesomd. Iedere *av* (vader) heeft *toledot* („nakome-lingen”), die ook *mid'oraita* op Sjabbat verboden zijn. Zij staan gelijk met hun *av*. Dit zal *be'ezrat Hasjem* verder besproken worden bij de relevante *Gemarat*.

Het verbod op het doen van *melacha* op Sjabbat is niet afhankelijk van de hoeveelheid inspanning die daarmee gemoeid is. Sommige *melachot* worden makkelijk gedaan, en desalniettemin is iemand die dat met opzet, en na waarschuwing, toch doet, de dood door steniging schuldig. Het basisprincipe van *melechot Sjabbat* is 'creatieve activiteit.' Wanneer iemand iets verbetert of repareert, dan „creëert” hij iets nieuws dat daarvoor nog niet bestond (met uitzondering van *hotsaä* – zie volgend artikel). Onze Geleerden, hun aan denken zij ons tot zegen, hebben negenendertig primaire activiteiten afgeleid van de bouw van het Misjkan. Het hele lichaam van Sjabbat is op deze *melachot* gebaseerd

Rusten en anderen laten rusten: Zoals iemand geboden wordt om zich te onthouden van de *melachot* van Sjabbat, zo is hem ook opgedragen zijn dieren, zijn kinderen en zijn Kena'anitische slaven te laten rusten, hoewel hun werk geen *melacha* is.

De verbod van *sjewoet* (rusten): De Tora gebiedt ons om van de Sjabbat een rustdag te maken: „*Sjabbaton Sjabbat kodesj*” (*Sjemot* 16:23), en „Op de zevende dag zul je rusten (*tisjbot*)” (ib. 23:12). Sommige Risjoniem (Ramban, Wajjikra 23:24; Ritwa, Rosj Hasjana 32b; zie Rambam, Hil. Sjabbat 21:1 en Maggid Misjna en Lechem Misjna) vatten dit op als dat Sjabbat en Jom Tov rustdagen zijn, waarop het verboden is inspannende arbeid te verrichten (*tircha*). De Tora heeft het aan de Geleerden overgelaten om vast te stellen welke activiteiten in deze categorie thuishoren en daarom verboden zijn. De Ritwa (ibid) voegt daaraan toe dat in dit gebod een algemene Tora-verplichting is inbegrepen, om onderscheid te maken tussen Sjabbat-activiteiten en die van door de week. De *issoeriem d'rabbanan* (Rabbijnse verboden) voor Sjabbat worden daarom *sjewoet* genoemd, omdat zij gebaseerd zijn op de *passoek* die ons gebiedt op Sjabbat te rusten.

De Rambam (zie Hilchot Sjabbat 21:1, en 24:1) deelt de *issoeriem derabbanan* in verschillende categorieën in. Sommige activiteiten werden verboden omdat de Geleerden voelden dat zij sterk leken op *melachot d'oraita*. Andere werden verboden, omdat overwogen werd dat wanneer iemand werd toegestaan het toch te doen, hij daardoor makkelijk tot een overtreding van een *issoer d'oraita* zou komen. Sommige activiteiten werden verboden, ondanks dat zij geen inspanning vereisen, terwijl overtreding ervan ook niet makkelijk tot een overtreding van een Tora-verbod zou kunnen leiden. Zij werden echter verboden omdat zij de eer van Sjabbat aantasten en de *passoek* spoort ons aan: „Wanneer je je voeten ervan weerhoudt (om naar verboden plaatsen te lopen) op Sjabbat, en om je verlangens na te lopen op Mijn heilige dag... en die eer aan doet door je niet met je zakelijke aangelegenheden bezig te houden of daarover te praten...” (*Jesjahoe* 58:13). Van deze *passoek* leren wij dat het verboden is om zijn zaken te regelen of daarover te praten op Sjabbat. (Het is de moeite waard om op te merken dat de redenen achter bepaalde Rabbijnse verboden het onderwerp van discussie is van de Risjoniem. Sommige activiteiten worden door de Rambam ingedeeld in de categorie van activiteiten die makkelijk tot overtreding van een *melacha* leiden, terwijl andere Risjoniem ze indelen in de categorie van inspannende arbeid.)

Onze geleerden stelden ook het bod in op het verplaatsen van voorwerpen die niet gebruikt worden op Sjabbat. Dit verbod staat bekend onder de naam *moektse*. (Zie Rambam, Hil. Sjabbat 24; inleiding tot de Misjna Beroera tot 308).

Hotsaä (uitbrengen)

De eerste misjna in traktaat Sjabbat en de daaropvolgende *dapiem* van de Gemara bespreken de *melacha* van *hotsaä*, het overbrengen van *resjoet harabbiem* (openbaar terrein) naar *resjoet jachied* (privéterrein), en vice versa. De *melacha* van *hotsaä* wordt als laatste genoemd in de lijst van 39 *melachot* (73a). Waarom koos Rabbi Jehoeda Hanasi dan om het traktaat met dit onderwerp te beginnen? Vele Risjoniem hebben met dit raadsel geworsteld, te beginnen met Ritwa (aangehaald door Tosafot op onze daf) en te eindigen met de Maharal van Praag en de Gaon van Wilna.

Traktaat Sjabbat werd ingedeeld overeenkomstig iemands activiteiten: Sommige Risjoniem leggen uit dat traktaat Sjabbat werd ingedeeld overeenkomstig de volgorde van iemands activiteiten, van *erev* Sjabbat tot het einde van Sjabbat. In de derde misjna staat: „Een kleermaker mag op *erev* Sjabbat niet uitgaan met zijn naald, om te voorkomen dat hij die per ongeluk op Sjabbat zal dragen” (1b). Volgende *misjnajot* bespreken de mitswa van het aansteken van de lichten voor Sjabbat, de voorbereiding en het warmhouden van voedsel op *erev* Sjabbat, enzovoort. Het zou onjuist zijn om te zeggen dat een kleermaker niet met zijn naald naar buiten mag gaan op *erev* Sjabbat, zonder dat eerst de nodige achtergrondinformatie is gegeven, namelijk dat er zo'n *melacha* bestaat als *hotsaä*. Daarom begint ons traktaat met *hotsaä*, als een introductie tot deze misjna (Rabbeinoe Tam, geciteerd in Tosafot).

Rambam geeft een andere verklaring (in zijn commentaar op de Misjnajot) en legt uit dat *hotsaä* de meest gangbare *melacha* is, en dat die het meest waarschijnlijk zal worden overtreden, omdat het alleen maar een *melacha* is die gedaan kan worden zonder een specifiek voorwerp. Voorts leert de misjna ons, dat *hotsaä* een *melacha* is, ook al lijkt dat niet zo te zijn (zie het vorige artikel). Daarom koos Rabbi Jehoeda Hanasi dit onderwerp uit om het traktaat mee te beginnen, om er de nadruk op te leggen en de mensen attent te maken op het gevaar.

De Me'iri suggereert een andere verklaring. *Hotsaä* wordt uitgebreider besproken dan elke andere *melacha*. In feite zijn de meeste onderwerpen van het traktaat ermee verbonden: de verschillende domeinen van Sjabbat, de minimum afmeting, het verbod op het verplaatsen van *moektse* en vele andere aanverwante onderwerpen. Daarom werd *hotsaä* eerst besproken.

De Gaon van Wilna, de Pnei Jehosjoea en andere Acheroniem geven een ander argument, namelijk dat *hotsaä* eenvoudig als eerste gekozen werd omdat het de enige *melacha* is die expliciet in Tora genoemd wordt, in de *parasja* van het manna (*Sjemot* 16:29): „Ieder persoon blijft op zijn plaats. Niemand zal zijn plaats op de zevende dag verlaten.” Veel Risjoniem interpreteren dit als een verbod op het uitbrengen naar *risjoet harabbiem*. De *melacha* van *hotsaä* was ook het eerste gebod dat wij kregen in verband met Sjabbat

(zie *chidoesjei halachot* op traktaat Sjabbat, e.a.)

De Maharats Chajoet schrijft een uitgebreide en diepzinnige verklaring over de vraag waarom de Misjna begint met de „bedelaar en de huiseigenaar”. Een latere misjna vertelt dat Chananja ben Chizkia be Goron in zijn bovenkamer een unieke vergadering van de grootste Geleerden van zijn generatie ontving, de leerlingen van Beit Sjammai en Beit Hillel. Tijdens deze bijeenkomst stemden de Geleerden over achttien nieuwe Rab-bijnse verordeningen. De Gemara (14b-15a, zie Rasjba die het anders verklaart dan Rasji) voegt daaraan toe dat er in feite zesendertig nieuwe verordeningen werden voorgesteld en besproken, maar dat slechts acht-tien daarvan door een meerderheid van stemmen werden geaccepteerd. De overige achttien bleven het onderwerp van discussie, omdat de Geleerden daarover niet tot overeenstemming konden komen.

Echter, de Talmoed Jeroesjalmi (1:4, en dat is ook de verklaring van de Rasjba op de Bavli) zegt dat er daar in feite vierenvijftig halachot besproken werden. Over achttien verboden bestond overeenstemming en die werden zonder discussie onmiddellijk geaccepteerd. Over achttien andere verboden werd gediscussieerd en die werden (de volgende dag) geaccepteerd met een meerderheid van stemmen en de overige achttien werden niet geaccepteerd en bleven het onderwerp van discussie. De Rambam (in zijn commentaar op de misjna) accepteert deze weergave van de geschiedenis en noemt alle vierenvijftig halachot op en verdeelt ze in drie categorieën. De eerste achttien zijn de verboden die unaniem werden aangenomen. Dat zijn de halachot die in de eerste drie *misjnajot* van ons traktaat worden genoemd. De vierde misjna begint dan met te stellen: „En deze behoren tot de halachot die bediscussieerd werden in de bovenkamer van Chanaja ben Chizkia ben Garon,” alsof het wil zeggen dat **deze** misjna gaat over de halachot die daar besproken en geaccepteerd werden bij een meerderheid van stemmen. Rebbi Jehoeda Hanasi verkoos het traktaat te beginnen met de misjna van „de arme man en de huiseigenaar,” omdat de acht gevallen van *patoer awal assoer* behoorden tot de achttien halachot die unaniem geaccepteerd werden.

Hiermee kunnen wij een andere verbazingwekkende waarneming verklaren, namelijk de volgorde van onze *misjnajot*. De tweede misjna bespreekt de halachot die kennelijk geen verband houden met hilchot Sjabbat: „Iemand mag niet bij een kapper zitten vlak voor mincha, als hij nog niet gedawwend heeft. Noch mag hij een badhuis binnengaan of een leerlooierij, noch mag hij eten of een rechtzaak behandelen. Wanneer hij één van deze dingen al begonnen is, hoeft hij niet te stoppen. Men moet stoppen om *Sjema* (te zeggen) maar men hoeft niet te stoppen voor *tefilla*” (9b). Deze halachot zijn irrelevant voor hilchot Sjabbat, maar wij kunnen begrijpen waarom zij hier werden geplaatst, volgens Rambam: ook deze behoorden tot de halachot die unaniem werden geaccepteerd in de bovenkamer van Chanaja ben Chizkia ben Garon en daarom worden zij hier in ons hoofdstuk samen met de andere halachot genoemd, die wel relevant zijn voor ons traktaat.

Maharats Chajoet komt tot de conclusie dat het hele eerste hoofdstuk van traktaat Sjabbat „niet gerangschikt is rondom de meest voorkomende halachot of volgens de meest ernstige halachot, maar eenvoudig een opsomming is van de halachot die in de bovenkamer van Chananja ben Chizkia besproken werden.” En Hij besluit: „En dit is de ware verklaring!”
